Kõrgem Kunstikool Pallas
Fotograafia osakond

Fotoseeria „Vultus Interpretātiō“

Lõputöö

Karmen Nugiseks
Juhendajad: Agnes Müürsepp BA
Annika Toots MA

Tartu 2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS..... 3

1. TEOREETILINE RAAMISTIK..... 5

1.1 Roland Barthes „Camera Lucida“..... 5

1.2 Minu tõlgendus Barthes’ist..... 6

1.3 Näoilme kui tõlgendussüsteem..... 7

2. VISUAALNE UURIMISPROTSESS..... 10

2.1 Visuaalse keele kujunemine..... 11

2.2 Kujutiste analüüs ja refleksiooniprotsess..... 12

2.3 Lõpliku seeria kujunemine..... 14

3. ISIKLIK VAATLUSMATERJAL..... 16

3.1 Igapäevased vaatlused..... 16

3.2 Tõlgendamise analüüs..... 17

3.3 Seos loominguga..... 18

KOKKUVÕTE..... 20

SUMMARY..... 21

KASUTATUD KIRJANDUS..... 23

LISAD..... 24

LISA 1. Pildistamise katsetused..... 24

LISA 2. Fotoseeria „Vultus Interpretātiō“..... 28

LISA 3. Märkmiku väljavõtted..... 31

SISSEJUHATUS

Fotograafiat käsitletakse sageli meediumina, mis fikseerib reaalsust ning vahendab visuaalselt inimeste emotsioone ja seisundeid. Eriti portreefotograafias on levinud arusaam, et nägu toimib otsese ligipääsuna inimese sisemisele maailmale ning näoilme võimaldab vaatajal emotsioone intuitiivselt ära tunda ja tõlgendada. Nägu on kultuuriliselt kujunenud oluliseks kommunikatsioonivahendiks, mille kaudu eeldatakse olevat võimalik lugeda inimese sisemisi seisundeid.

Kaasaegses visuaalkultuuris, kus näod ja emotsioonid on pidevalt kujutatud, tõlgendatud ning visuaalselt vahendatud, muutub küsimus emotsioonide loetavusest üha olulisemaks. Käesolev lõputöö lähtub kahtlusest selle oletatava selguse suhtes. Mind huvitasid olukorrad, kus näoilme ei toiminud enam üheselt loetava emotsionaalse märgina, vaid muutus tõlgenduslikult ebakindlaks, vastuoluliseks või raskesti määratletavaks. Sellest lähtuvalt kerkis töö keskseks küsimuseks, kas emotsioon eksisteerib kujutises iseseisvalt või kujuneb see vaataja ja kujutise vahelises tõlgendusprotsessis.

Teema valik lähtus isiklikust huvist näoilmete tõlgendamise ning selle ebakindluse vastu. Igapäevastes olukordades inimeste näoilmeid jälgides hakkasid järjest enam esile kerkima olukorrad, kus emotsioon ei olnud üheselt loetav või kus esmased tõlgendused osutusid hiljem ebapiisavaks. Huvi ei seisnenud seega emotsioonide dokumenteerimises, vaid küsimuses, kuidas emotsionaalne tähendus fotograafias kujuneb ning millisel määral sõltub see kujutisest endast või vaataja tõlgendusest.

Selle töö teoreetiline lähtekoht tugineb peamiselt Roland Barthes'i käsitlusele fotograafiast teoses „Camera Lucida." Barthes'i lähenemine osutus oluliseks eelkõige seetõttu, et ta käsitles fotograafiat mitte ainult kujutise või representatsioonina, vaid tähenduse tekkimise kohana, kus kujutis ja vaataja omavahel põimuvad. Eriti oluline on käesoleva töö kontekstis Barthes'i mõiste *punctum*, mis suunab tähelepanu olukordadele, kus kujutise tähendus ei püsi täielikult kontrollitava ega üheselt loetavana.

Töö probleemipüstitus keskendub näoilmete loetavusele ja selle ebastabiilsusele fotograafias. Kui nägu on kultuuriliselt mõistetud kui kommunikatsioonivahend, siis millisel hetkel muutub selle tähendus ebakindlaks või raskesti tõlgendatavaks?

Käesoleva töö eesmärk on uurida näoilmete tõlgendatavust fotograafias ning analüüsida, kuidas kujuneb emotsionaalne tähendus olukordades, kus näoilme ei ole

täielikult loetav. Eesmärgi saavutamiseks analüüsisin näoilmete tõlgendamisega seotud teoreetilisi käsitlusi, viisin läbi visuaaluurimusliku fotograafilise protsessi ning uurisin, kuidas visuaalsed valikud, kontekst ja osaline loetamatus mõjutavad emotsionaalse tähenduse kujunemist.

Töö põhineb visuaaluurimuslikul lähenemisel, kus teadmised kujunesid teoreetilise analüüsi, fotograafilise praktika, vaatluste ning refleksiooni kaudu. Fotograafia ei toiminud käesolevas töös ainult uurimisobjektina, vaid ka uurimismeetodina, mille kaudu oli võimalik analüüsida tõlgendusprotsessi ennast.

Lõputöö koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Töö esimeses osas käsitlen näoilmete tõlgendamisega seotud teoreetilisi lähtekohti ning fotograafilise tähenduse kujunemist. Praktiline osa keskendub visuaalse uurimisprotsessi, loomingulise töö kujunemise ning lõpliku fotoseeria „Vultus Interpretātiō“ analüüsile.

Märksõnad:

1. fotograafia
2. portreefotograafia
3. näoilmed
4. interpretatsioon

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

Käesoleva töö teoreetiline raamistik tugineb eelkõige Roland Barthes'i käsitlusele fotograafia tähendusloome kohta teoses „Camera Lucida". Barthes osutus käesoleva töö jaoks oluliseks eelkõige seetõttu, et tema käsitlus fotograafiast ei lähtunud objektiivsest kujutise analüüsist ega universaalselt määratletavatest tähendustest, vaid vaataja subjektiivsest kogemusest ja emotsionaalsest reaktsioonist kujutisele. Barthes'i analüüs võimaldab käsitleda fotograafilist kujutist mitte pelgalt representatsioonina, vaid tähenduse tekkimise nähtusena, kus visuaalne materjal ja vaataja subjektiivne kogemus omavahel põimuvad. Fotograafiline kujutis ei mõju seega ainult selle kaudu, kuidas see vaatajat mõjutab ning milliseid tõlgenduslikke katkestusi see esile kutsub.

Eriti ilmnes see portreefotograafias, kus nägu ja näoilme olid ajalooliselt ning kultuuriliselt käsitletud kui ligipääs inimese sisemisele seisundile või emotsioonidele. Béla Balázs kirjeldas varases filmiteoorias lähivõtet ja nägu kui emotsionaalse sisemaailma nähtavaks muutjat, mille kaudu muutuvad inimese kõige väiksemadki tundelised nihked vaatajale loetavaks (Balázs, 2010). Sarnast arusaama võis näha ka Erving Goffmani käsitluses igapäevaelu performatiivsusest, kus näoilmed toimisid osana sotsiaalsest eneseesitlusest ning kommunikatsioonist teiste inimestega (Goffman, 1956: 13–22). Sellised käsitlused lähtusid eeldusest, et nägu toimib loetava märgina, mille kaudu on võimalik inimese emotsioone ära tunda ja tõlgendada.

Antud töö keskne huvi ei seisne mitte näoilmete dokumenteerimises kui sellises, vaid nende tõlgendatavuse ja ebakindluse mehhanismides. Sellest tulenevalt kujunes Barthes'i eristus *studium*'i ja *punctum*'i vahel aluseks, mille kaudu analüüsitakse, kuidas tähendus võib tekkida mitte kujutise terviklikkusest, vaid selle fragmentaarsusest, detailidest ning katkestustest. Käesoleva töö kontekstis muutus oluliseks just küsimus, kas *punctum* võib seisneda mitte ainult üksikus detailis, vaid hoopis olukorras, kus näoilmet tervikuna on keeruline üheselt määratleda.

1.1 Roland Barthes „Camera Lucida"

Roland Barthes eristas teoses „Camera Lucida" kahte tähenduse tasandit: *studium* ja *punctum*. Need ei olnud Barthes'i käsitluses objektiivsed omadused pildis endas, vaid viisid, kuidas vaataja kujutist koges ja tõlgendas. Seetõttu ei tekkinud tähendus ainult kujutise sisust, vaid ka sellest, millise kogemuse kujutis vaatajas esile kutsus.

Studium viitab kujutise kultuuriliselt loetavale ja sotsiaalselt kodeeritud tähenduse tasandile. See võimaldab kujutist mõista läbi jagatud teadmiste, visuaalsete konventsioonide ja kultuuriliste ootuste. Fotograafia kontekstis võib *studium*'ina mõista üldist võimet lugeda kujutist õigesti, portreefotograafias võib *studium* avalduda näiteks näoilmete, kehahoiaku või kompositsiooni kaudu, mis viitavad teatud emotsioonidele või situatsioonidele. *Studium* võimaldab vaatajal kujutisega suhestuda ning paigutada see tuttavasse tähendusruumi. (Barthes, 1980: 25 – 27)

Punctum seevastu tähistas Barthes'i käsitluses katkestavat elementi, mis ei allunud täielikult üldisele loetavusele ega kultuurilistele kodeeringutele. See on detail või tajuline nihe, mis torkab vaatajat isiklikul ja subjektiivsel tasandil, nihutades tähelepanu pildi tervikult üksikule fragmendile. *Punctum* ei ole universaalne ega ette ennustatav, vaid kujuneb alati individuaalses vaatamiskogemuses.

Käesoleva töö kontekstis osutus oluliseks mõista *punctum*'it mitte ainult üksiku visuaalse detailina, vaid kui laiemat tajulise ja tõlgendusliku ebakindlust, mis võis tekkida ka näoilme sees. Selline katkestus ei pruukinud tuleneda ainult ühest konkreetsest detailist, vaid hoopis sellest, et näoilmet ei olnud võimalik täielikult määratleda. Näoilme võis jääda emotsionaalselt pooleldi loetavaks, vastuoluliseks või kategooriate vahele. Just see tõlgenduslik ebastabiilsus muutus käesoleva töö jaoks oluliseks.

Sellest lähtuvalt ei käsitletud *punctum*'it käesolevas töös mitte ainult kujutises paikneva detailina, vaid nähtusena, mis tekkis kujutise ja vaataja vahelises suhtes. *Punctum* ei seisnenud ainult selles, mida vaataja nägi, vaid olukorras, kus vaataja ei olnud enam kindel selles, mida ta nägi või kuidas nähtut tõlgendada. Käesoleva töö puhul kujunes *punctum*'i keskseks aspektiks just see hetk, kus näoilme ei olnud enam täielikult loetav ning vaataja tõlgendus hakkas kõikuma.

1.2 Minu tõlgendus Barthes'ist

Käesoleva töö kontekstis tõlgendasin *punctum'*it nähtusena, mis võib tekkida mitte ainult üksikust visuaalsest detailist, vaid ka näoilme mikrostruktuurist tervikuna. Sellisteks elementideks võivad olla väga väikesed asümmeetriad, lihaspinged või minimaalsed nihked näos, mis ei moodusta selgelt defineeritavat emotsiooni, kuid mõjutavad tugevalt vaataja tõlgendusprotsessi. Sellisel juhul ei ole *punctum* mitte ainult pildi sees paiknev torkav element, vaid ka tajuline katkestus, mis tekib vaataja ja kujutise vahel (Barthes,

1980: 43–47). Näoilme muutub seega pinnaks, kus kultuuriliselt õpitav loetavus (*studium*) ja subjektiivne tõlgendus (*punctum*) omavahel põrkuvad.

Kui *studium* võimaldab näoilme esmast äratundmist, näiteks emotsiooni kategooriseerimist – siis seevastu *punctum* destabiliseerib seda kindlust, tuues vaatajakogemusse sisse ebakindluse ja tõlgendusliku nihke. Oluline ei ole seega ainult see, mida pildil nähakse, vaid ka see, kuidas nähtut tajutakse ning millisel hetkel hakkab tõlgendus muutuma ebastabiilseks või vastuoluliseks.

Sellest tulenevalt ei paiknenud tähendus käesoleva töö käsitluses pildi sees iseseisva omadusena, vaid kujunes vaataja ja kujutise vastastikuses suhtes. Mikrodetailid, fookuse nihked või näoilme osaline määratlematus võisid muuta kogu emotsionaalse tõlgenduse ebakindlaks. Näoilmet ei käsitletud seega stabiilse emotsionaalse märgina, vaid muutliku ja pidevalt nihkuva visuaalse nähtusena, mille tähendus võib vaatamise käigus veel pidevalt muutuda. Just selline ebakindlus ja tõlgenduslik avatus ongi käesoleva töö keskseks lähtepunktiks.

Selle töö kontekstis ei kujunenud oluliseks ainult küsimus, mida autor soovis kujutise kaudu edasi anda, vaid ka see, kuidas vaataja nähtut tõlgendas. Fotograafilise kujutise tähendus ei püsinud seega täielikult autori kontrolli all, vaid kujunes vaataja isikliku kogemuse, kultuuriliste ootuste ja visuaalse taju koosmõjus. Sellest tulenevalt võis autori kavatsus ja vaataja tõlgendus osutuda üksteisest oluliselt erinevaks.

1.3 Näoilme kui tõlgendussüsteem

Näoilmet käsitleti tavapäraselt kui vahetut emotsionaalse seisundi väljendust, mille kaudu inimene edastas teistele oma sisemist kogemust. Selline arusaam lähtus eeldusest, et nägu toimib selge ja loetava märgina, kus kindlad lihaste asetused viitavad konkreetsetele emotsioonidele (Ekman, 1973: 143–160). Kuigi teatud näoilmelisi väljendusmustreid on peetud universaalseteks või bioloogiliselt määratletuteks, ei olnud nende lugemine kunagi täielikult objektiivne ega kontekstivaba (vt joonis 1).

Joonis 1. Näited Paul Ekmani emotsioonide äratundmise uurimustes kasutatud näoilmetest. (Paul Ekman Group, 2019)

Paul Ekmani uurimused lähtusid arusaamast, et teatud näoilmed võivad olla üheselt äratuntavad ning seotud kindlate emotsionaalsete seisunditega. Selline lähenemine käsitleb nägu süsteemina, kus teatud lihaselised konfiguratsioonid viitavad suhteliselt üheselt tõlgendatavatele emotsioonidele.

Kuigi näoilmeid tõlgendatakse tihti automaatselt ja intuitiivselt, ei tähenda see, et nende tähendus oleks fikseeritud või universaalne. Tähendus tekib alles aktiivse tõlgendusprotsessi käigus, sõltudes nii vaataja varasemast kogemusest kui ka sotsiaalsest ja situatiivsest kontekstist. Sama näoilme võib sõltuvalt nägemise olukorrast mõjuda siira, pingestatud, iroonilise või kasvõi täielikult emotsioonitu kujutisena. See osutab asjaolule, et näoilme tähendus võib erinevates olukordades omandada erinevaid tähendusi, kuna selle

tõlgendamine ei põhine üksnes visuaalsel informatsioonil, vaid ka ootustel ja kultuurilistel normidel.

Kaasaegses visuaalkultuuris ei tõlgenda nägusid enam ainult inimesed, vaid ka tehnoloogilised süsteemid. Näotuvastustehnoloogiad põhinevad eeldusel, et nägu sisaldab piisavalt stabiilset ja mõõdetavat informatsiooni identiteedi määratlemiseks. Selline lähenemine käsitleb nägu osaliselt mõõdetava struktuurina. Isegi näotuvastustehnoloogia areng tõstatab küsimuse sellest, millisel määral on nägu objektiivselt loetav ning kui palju sõltub selle tähendus kontekstist ja tõlgendajast endast.

Susan Sontag on oma essees „Tõlgendamise vastu“ kirjutanud: „Tõlgendamine on maailma vaesestamine ja kurnamine – et luua „tähenduste“ varjuilm“ (2002: 16). Selle mõtte valguses ei pruugi kujutise mõju seisneda selles, et sellele leitakse üks kindel tähendus, vaid hoopis selles, et see säilitab oma mitmetähenduslikkuse. Ka näoilme võib mõjuda vaatajale intuitiivsel just seetõttu, et selle emotsionaalset tähendust ei ole võimalik täielikult sõnastada.

Sellest tulenevalt ei saa näoilmet käsitleda kui otsest ja läbipaistvat sisemise seisundi peeglit. Pigem toimib see avatud ja dünaamilise struktuurina, mille tähendus ei ole kunagi lõplikult määratletud, vaid jääb pidevalt tõlgenduse tasandile. Näoilme ei anna valmis vastust sellele, mida inimene tunneb, vaid loob olukorra, kus vaataja püüab nähtule tähendust omistada.

Käesolev töö lähtub arusaamast, et näoilme ei kanna endas üht kindlat emotsionaalset tõde, vaid eksisteerib alati vaataja interpretatsiooni kaudu. Eriti olulist rolli mängivad siinkohal mikroasümmeetria, fookuse nihked ja väiksed muutused näos, mis võisid muuta kogu emotsionaalse tõlgenduse ebakindlaks. Seetõttu ei käsitletud näoilmet selge emotsionaalse representatsioonina ega täielikult korrastatud süsteemina, vaid pidevalt nihkuva ja tõlgendusest sõltuva visuaalse nähtusena, mille tähendus jäi alati osaliselt avatuks.

2. VISUAALNE UURIMISPROTSESS

Käesolevas töös ei ole uurimuslik ja loominguline protsess teineteisest eraldiseisvad etapid, vaid kujunevad paralleelselt arenevaks tervikuks, kus praktiline fotograafiline töö toimib ühtaegu nii teadmiste loomise kui ka loomingulise väljendusvahendina. Töö lähtub visuaaluurimuslikust lähenemisest, mille puhul arusaamad ei kujune ainult teoreetilise analüüsi tulemusena, vaid arenevad pidevalt läbi katsetamise, vaatlemise, pildistamise ning loodud kujutiste analüüsi.

Fotograafia ei toimi käesolevas töös ainult uurimisobjektina, vaid ka uurimismeetodina, mille kaudu on võimalik analüüsida näoilmete tõlgendatavust ning emotsionaalse tähenduse kujunemist fotograafilises kujutises. Uurimisprotsess ei keskendu kindlate emotsioonide dokumenteerimisele ega nende üheselt määratlemisele, vaid olukordadele, kus emotsionaalne tähendus jääb osaliselt määratlemata või muutub tõlgenduslikult ebakindlaks.

Töö praktiline areng kujuneb järk-järgulise katsetusprotsessi kaudu, mille käigus muutuvad nii visuaalsed lahendused kui ka arusaam sellest, millised fotograafilised võtted toetavad kõige paremini töö keskset küsimust: kuidas tekib näoilme tähendus olukorras, kus emotsioon ei ole üheselt loetav. Protsessi jooksul kujunevad oluliseks mitte ainult näoilme enda visuaalsed omadused, vaid ka keskkonna mõju, kompositsioonilised otsused, fookuse kasutamine ning vaataja roll tähenduse kujunemisel.

Loominguline protsess ei liigu sirgjooneliselt esialgsest ideest lõpliku lahenduseni, vaid areneb pideva katsetamise, refleksiooni ning ümberhindamise kaudu. Erinevad fotograafilised lahendused toimivad ühtaegu nii loominguliste valikute kui ka uurimuslike katsetustena, mille eesmärk on mõista, millisel viisil hakkab emotsionaalne tähendus fotograafilises kujutises kujunema, muutuma või osaliselt lagunema.

Sellest tulenevalt kujuneb kogu praktiline töö protsessiks, kus teadmiste loomine, visuaalne katsetamine ja loominguline otsustusprotsess toimivad vastastikuses seoses. Käesolev peatükk käsitleb selle protsessi kujunemist alates esialgsetest katsetustest kuni lõpliku fotoseeria valmimiseni ning analüüsib, kuidas kujunevad töö visuaalne keel, loominguline lahendus ja uurimuslik lähtekoht.

2.1 Visuaalse keele kujunemine

Loominguline protsess algas esialgse idee kavandamisest, millele järgneb ulatuslik katsetuste periood (vt lisa 1). Töö algne kontseptsioon lähtus soovist uurida näoilmete mikrodetailide mõju emotsionaalse tähenduse kujunemisele. Esialgne visuaalne lahendus nägi ette kontrollitud stuudiokeskkonnas loodud portreefotosid, mille keskmes olid näoilme väikesed muutused, minimaalsed lihaspinged ning emotsionaalsete seisundite vahepealsed üleminekud.

Töö teostamisel kasutasin peamiselt ühte modelli, et säilitada seeria visuaalne ja kontseptuaalne ühtsus. Katsetuste käigus kasutasin sageli ka iseennast, mis võimaldas tehnilisi ja kompositsioonilisi lahendusi iseseisvalt testida. Esimesed katsetused toimusid stuudiokeskkonnas, kuna kontrollitud tingimused tundusid sobiva võimalusena näoilmete väikeste muutuste uurimiseks. Kontrollitud valgus, neutraalne taust ning vähendatud visuaalne müra võimaldasid suunata tähelepanu täielikult näole ja selle väikestele muutustele. Stuudio toimis protsessi algfaasis analüütilise ruumina, kus oli võimalik keskenduda näoilme loetavusele ilma väliste kontekstuaalsete mõjutajateta.

Esialgne eesmärk ei keskendunud kindlate emotsioonide lavastamisele, vaid vahepealsetele seisunditele – hetkedele, kus emotsioon ei ole veel täielikult kujunenud või hakkab juba hajuma. Tähelepanu keskendus mikroliigutustele, minimaalsetele lihaspingetele ning väikestele nihketele näoilmes, mis võisid muuta seda, kuidas vaataja kujutist tõlgendab.

Praktilise töö käigus hakkas siiski selguma, et täielikult kontrollitud keskkond piirab töö keskset küsimust rohkem, kui seda algselt eeldatakse. Kuigi stuudiokeskkond võimaldab kõrget tehnilist kontrolli, mõjusid kujutised visuaalselt liiga suletuna ning emotsionaalselt liiga kiiresti loetavana. Näoilme eraldamine ümbritsevast ruumist vähendas küll kõrvalisi mõjutajaid, kuid samal ajal piiras tõlgenduslikku pinget, mis võib tekkida näo ja keskkonna vastastikuses suhtes.

Sellest tulenevalt hakkab protsessi jooksul järjest olulisemaks muutuma küsimus, kas emotsionaalne tähendus kujuneb ainult näoilme kaudu või mõjutab seda ka kujutise ruumiline ja visuaalne kontekst. Katsetuste käigus muutus oluliseks arusaam, et keskkond ei toimi ainult neutraalse taustana, vaid võib osaleda aktiivselt tähenduse kujunemises.

Edasise protsessi käigus liikus töö järk-järgult väliskeskkonda. Selline muutus ei tähendanud ainult ruumilist ümberpaiknemist, vaid muutis ka viisi, kuidas näoilmet

käsitletakse. Kui varasem lähenemine keskendus näole kui peamisele tähenduse kandjale, siis edasises protsessis hakkas tähendus kujunema erinevate visuaalsete elementide koosmõjus.

Oluliseks muutusid keskkond, ruumilised suhted, tähelepanu suund ning kujutise loetavuse aste. Katsetuste käigus kujunes üheks olulisemaks visuaalseks võtteks fookuse teadlik nihutamine. Nägu ei olnud enam täielikult terav ega koheselt loetav, mistõttu muutus emotsionaalne tähendus osaliselt raskemini määratletavaks. Selline lähenemine võimaldab vähendada näoilme tavapärast loetavust ning suunata tähelepanu rohkem tõlgendusprotsessile endale.

Visuaalse keele kujunemine ei toimu seega ühe kindla lahenduse leidmise kaudu, vaid pideva katsetamise, analüüsi ja ümberhindamise protsessina. Erinevad tehnilised ja kompositsioonilised otsused – valguse kasutamine, fookuse valik, keskkond ning ruumilised suhted – ei mõjuta ainult kujutise esteetilist vormi, vaid kujundasid otseselt ka seda, kuidas emotsionaalne tähendus hakkab fotograafilises kujutises kujunema.

Sellest tulenevalt ei kujune töö visuaalne keel ainult esteetilise valiku tulemusena, vaid areneb paralleelselt uurimisprotsessiga, kus loomingulised otsused toimivad ühtaegu nii väljendusvahendi kui ka teadmise kujunemise vahendina.

2.2 Kujutiste analüüs ja refleksiooniprotsess

Visuaaluurimusliku lähenemise puhul ei piirdu uurimisprotsess üksnes kujutiste loomisega, vaid hõlmab paralleelselt ka nende analüüsi ja refleksiooni. Käesolevas töös kujunes fotograafiline protsess tsükliliseks süsteemiks, kus pildistamine, loodud kujutiste vaatlemine, valikute ümberhindamine ning uute katsetuste tegemine toimuvad pidevas vastastikuses seoses. Iga uus otsus kujunes eelnevate kujutiste analüüsi kaudu ning mõjutas omakorda järgmisi loomingulisi lahendusi.

Kujutiste analüüs ei põhine käesolevas töös kvantitatiivsetel kriteeriumidel ega tehnilise kvaliteedi hindamisel eraldiseisva eesmärgina. Kuigi tehnilised otsused mõjutavad kujutise lõplikku vormi, keskendub analüüs eelkõige sellele, kuidas fotograafiline kujutis suunab tõlgendamist ning millisel määral säilitab või destabiliseerib emotsionaalse loetavuse.

Oluliseks küsimuseks kujunes protsessi jooksul see, millisel hetkel muutub näoilme liiga kiiresti määratletavaks ning millal hakkab tekkima tõlgenduslik ebakindlus. Erinevate katsetuste käigus sai järjest selgemaks arusaam, et töö keskne eesmärk ei seisne emotsiooni

võimalikult täpses nähtavaks tegemises, vaid olukordade loomises, kus emotsionaalne tähendus ei ole koheselt lõpuni määratletav.

Refleksiooniprotsessis muutusid oluliseks erinevad visuaalsed elemendid, mis võivad mõjutada näoilme tõlgendamist. Tähelepanu keskendus näiteks sellele, kuidas fookus mõjutab emotsionaalse informatsiooni kättesaadavust, kuidas keskkond hakkab osalema tähenduse kujunemises ning millisel määral suunavad kompositsioonilised otsused vaataja tähelepanu.

Analüüsi käigus kujunes järjest olulisemaks küsimus mitte ainult sellest, mida kujutis näitab, vaid ka sellest, mida kujutis vaatajale täielikult ei võimalda näha. Mitmete katsetuste käigus selgus, et osaline visuaalne puudulikkus või raskendatud loetavus ei vähenda tingimata kujutise tähenduslikkust, vaid võib hoopis aktiveerida vaataja tõlgendusprotsessi.

Refleksiooniprotsess toimib käesolevas töös pideva dialoogina teoreetilise ja praktilise tasandi vahel. Teoreetiline raamistik ei jää loomingulisest protsessist eraldiseisvaks, vaid osaleb aktiivselt fotograafiliste otsuste kujunemises. Roland Barthes'i käsitlus *studium*'ist ja *punctum*'ist kujunes analüütiliseks lähtepunktiks, mille kaudu sain hinnata, millisel määral fotograafiline kujutis võimaldab emotsiooni tavapärast loetavust või hakkab seda katkestama.

Erilist tähelepanu hakkas protsessi jooksul suunama olukord, kus näoilmet ei ole võimalik täielikult määratleda. Kui töö algfaasis keskendus tähelepanu peamiselt näoilme mikrodetailidele, siis hilisemate katsetuste käigus muutus järjest olulisemaks terviklik tõlgenduslik olukord, kus tähendus kujuneb näo, keskkonna, kompositsiooni ning vaataja enda tõlgenduse koosmõjus.

Refleksioon ei toimi käesolevas töös ainult valmis kujutiste tagantjärele hindamisena, vaid kujuneb aktiivseks osaks loomingulisest protsessist endast. Iga uus fotograafiline katsetus lähtub eelnevalt tekkinud tähelepanekutest ning aitab täpsustada nii töö visuaalset keelt kui ka selle uurimuslikku lähtekohta.

Analüüsi ja refleksiooni kaudu kujunes uurimisprotsess iteratiivseks: pildistamine, vaatlemine, selektsioon ja uuesti pildistamine moodustavad pideva ringi, mille käigus täpsustus nii visuaalne keel kui ka uurimisküsimus ise. Tulemuseks ei ole mitte lõplikult fikseeritud vastus, vaid visuaalne seeria, mis kehastas seda tõlgenduslikku ebakindlust, mida töö uuris.

2.3 Lõpliku seeria kujunemine

Lõplik fotoseeria (5 fotot, vt lisa 2) kujunes pika katsetus-, analüüsi- ja selekteerimisprotsessi tulemusena, mille käigus muutus järk-järgult nii töö visuaalne lahendus kui ka arusaam sellest, millisel viisil on võimalik näoilmete tõlgendamise ebakindlust fotograafiliselt visualiseerida. Lõplik seeria koosneb viiest fotost, mis kujutavad erinevaid näoilmeid sarnases visuaalses keskkonnas. Seeria ülesehitus ei lähtu narratiivse arengu loomisest ega konkreetse emotsionaalse loo jutustamisest, vaid põhineb korduse ja variatsiooni põhimõttel. Sarnase keskkonna säilitamine võimaldas suunata tähelepanu väikestele muutustele näoilmes ning sellele, kuidas tõlgendus võib muutuda isegi siis, kui ülejäänud visuaalne olukord püsib suuresti muutumatuna.

Oluliseks kujuneb lõplikus lahenduses ka fookuse kasutamine. Nägu ei ole enam kujutises täielikult terav ega koheselt loetav, mistõttu väheneb tavapärane emotsionaalne äratuntavus. Selline lähenemine ei tulene tehnilisest juhusest, vaid teadlikust loomingulisest otsusest, mille eesmärk oli vähendada näoilme otsest määratletavust ning suunata tähelepanu tõlgendusprotsessile endale.

Nägu säilib kujutises keskse visuaalse elemendina, kuid selle emotsionaalne tähendus ei ole täielikult kättesaadav. Osaliselt raskendatud loetavus loob olukorra, kus vaataja ei saa tugineda ainult kohesele emotsionaalsele äratundmisele, vaid peab nähtavat aktiivselt tõlgendama. Sellest tulenevalt ei keskendu lõplik seeria ainult emotsiooni kujutamisele, vaid olukordade loomisele, kus emotsionaalne tähendus jääb osaliselt avatuks või määratlemata.

Olulist rolli mängib ka keskkond. Taust ei toimi kujutistes neutraalse elemendina, vaid osaleb aktiivselt tähenduse kujunemises. Kohati jääb keskkond isegi detailsemaks kui portreteeritava nägu ise, mistõttu ei kujune tõlgendus ainult näoilme kaudu, vaid erinevate visuaalsete elementide koosmõjus. Selline lahendus suunab tähelepanu küsimusele, millisel määral sõltub emotsiooni tajumine näost endast ning millisel määral mõjutavad seda ümbritsev ruum ja vaataja enda kogemus.

Fotode valik ei lähtu tehnilisest täiuslikkusest ega emotsiooni võimalikult selgest nähtavaks tegemisest. Valikukriteeriumiks kujunes eelkõige küsimus, millised kujutised säilitasid kõige tugevama tõlgendusliku avatuse ning lõid olukorra, kus emotsionaalne tähendus ei kinnistunud koheselt ühe kindla tõlgendusena.

Lõplik fotoseeria kannab pealkirja „Vultus Interpretātiō“, mis tuleneb ladinakeelsetest sõnadest *vultus* (näoilme, ilme) ja *interpretātiō* (tõlgendamine). Pealkiri väljendab töö keskset küsimust sellest, kuidas näoilmete tähendus kujuneb ning millisel määral on emotsionaalne väljendus fotograafilises kujutises tõlgendatav.

Lõpliku seeria kujunemise käigus muutus järjest olulisemaks arusaam, et näoilme ei pruugi fotograafias toimida läbipaistva emotsionaalse märgina. Tähendus ei kujune ainult nähtava informatsiooni kaudu, vaid ka selle kaudu, mis jääb osaliselt varjatuks, määratlemata või raskesti loetavaks. Käesoleva töö kontekstis ei seisne tõlgenduslik pinge ainult üksikus detailis, vaid terviklikus olukorras, kus näoilmet ei ole võimalik täielikult lõpuni määratleda.

Sellest tulenevalt ei visualiseeri lõplik fotoseeria ainult erinevaid emotsionaalseid seisundeid, vaid käsitleb laiemalt emotsioonide tõlgendamise protsessi ennast. Lõplik loominguline lahendus ei paku vaatajale üht kindlat vastust, vaid loob olukorra, kus tähendus kujuneb järk-järgult vaataja ja kujutise vastastikuses suhtes.

3. ISIKLIK VAATLUSMATERJAL

Käesolev peatükk põhineb isiklikul vaatluslikul päevikumaterjalil (vt lisa 3), mis on kogutud igapäevaste liikumiste ja avalikes ruumides viibimise käigus. Vaatlused ei ole tehtud kontrollitud laboratoorsetes tingimustes, vaid loomulikes sotsiaalsetes keskkondades, sealhulgas ühistranspordis, tänaval, poes ja pargis.

Materjali eesmärk ei ole anda objektiivset kirjeldust näoilmete õigest tähendusest, vaid uurida, kuidas tähendus tekib vaatleja kogemuses ning kuidas see kogemus aja jooksul muutub. Seetõttu on oluline rõhutada, et kõik tõlgendused on situatsioonilised, ebakindlad ja sõltuvad nii kontekstist kui ka vaatleja enda seisundist.

3.1 Igapäevased vaatlused

Lisaks fotograafilisele protsessile kujunes oluliseks osaks ka igapäevane vaatlemine väljaspool teadlikult loodud pildistamisolukordi. Vaatlusperioodi jooksul hakkasin pöörama suuremat tähelepanu inimeste näoilmetele erinevates avalikes ruumides, nagu ühistransport, bussipeatused, tänavad, poed ja pargialad. Esialgu ei olnud eesmärk süsteemselt koguda andmeid ega klassifitseerida emotsioone, vaid märgata olukordi, kuidas ma ise näoilmeid tõlgendan.

Need tähelepanekud kujunesid oluliseks ka töö lähtekoha mõtestamisel. Mida rohkem hakkasin igapäevaselt inimesi jälgima, seda vähem kindel olin selles, et näoilmeid on võimalik üheselt tõlgendada. Üks tähelepanekutest tekkis ühistranspordis: „Üks inimene jäi mulle silma, sest ta ei teinud nagu midagi valesti ega eriliselt ka midagi, aga ta pilk oli kuidagi „kaugel“. Mitte tühi, aga mitte ka kohal. Ma ei oskagi seda paremini kirjeldada.“

Sellised olukorrad hakkasid korduma. Sageli jäi tähelepanu pidama mitte tugevatel või selgelt väljendunud emotsioonidel, vaid hoopis seisunditel, mida oli keeruline sõnastada. Mida rohkem vaatlesin, seda enam hakkas huvi liikuma emotsioonide äratundmiselt nende määratlemise raskuse poole.

Ühistranspordis ja bussipeatustes esines sageli nn ooteseisund, kus inimeste näoilmed olid valdavalt neutraalsed, kuid sisaldasid väikeseid ja lühiajalisi mikromuutusi, eelkõige silmade liikumises ja kulmude kerges pinges. Need muutused ei moodustanud selgelt loetavaid emotsionaalseid tervikuid, vaid jäid fragmentaarseteks signaalideks.

Tänavakeskkonnas oli märgatav suurem liikumiskiirus, kuid näoilmed ei kajastanud alati keha tempot. See lõi olukorra, kus liikumine ja näoilme ei olnud omavahel otseselt kooskõlas, mis muutis tõlgendamise ebakindlamaks.

Poodides ja suletumates tarbimiskeskkondades esines rohkem nn neutraalset sotsiaalset olekut, kus näoilmed olid minimaalsed ning suhtlus toimus pigem funktsionaalsel tasandil. Sellistes olukordades olid emotsionaalsed signaalid tugevalt vähendatud või asendatud rollipõhise käitumisega, näiteks teenindusnaeratusega.

Parkides ja avatumates keskkondades esines rohkem lõdvestunud näoilmeid, mis viitasid madalamale sotsiaalsele pingele. Siin muutusid mikromuutused paremini märgatavaks, kuna üldine taust oli vähem pingestatud.

Esialgu keskendus tähelepanu peamiselt näole kui emotsiooni kandjale, kuid vaatluste jätkudes hakkas üha olulisemaks kujunema ka keskkond ise. Hakkasin märkama, et sama ilme võis erinevates ruumides mõjuda erinevalt ning tõlgendus ei tekkinud ainult näost. „Ma hakkasin mõtlema, et võib-olla näoilmed ei ole ainult inimese sees, vaid ka ruumis. Et ruum muudab seda, mida ma näen.“ See tähelepanek osutus oluliseks ka praktilise töö arengus. Algne soov keskenduda ainult näole hakkas järk-järgult nihkuma ning üha enam hakkas esile tõusma küsimus sellest, kuidas keskkond mõjutab emotsioonide tõlgendamist.

Mida pikemaks vaatlusperiood kujunes, seda enam hakkas muutuma ka enda vaatamise viis. Kui alguses püüdsin nähtule kiiresti tähendusi omistada, siis hiljem sai olulisemaks just tõlgendamise ebakindlus ise. „Ma tunnen, et ma ei ole enam nii kindel, mida ma näen, aga samas ma näen rohkem kui alguses.“

Vaatlusperioodi jooksul kujunes arusaam, et näoilmed ei toimi stabiilsete emotsionaalsete märkidena, vaid pidevalt muutuvate ja kontekstist sõltuvate nähtustena. Lisaks näoilmele hakkasid tõlgendust mõjutama ka ruum, olukord, keha liikumine ning vaatleja enda ootused.

3.2 Tõlgendamise analüüs

Vaatlusperioodi alguses põhines tõlgendusmudel suhteliselt otsesel seosel näoilme ja emotsiooni vahel. Näoilmeid tõlgendati peamiselt kategoorilisteks seisunditeks, nagu ärevus, rahulikkus või segadus. Selline lähenemine oli kiire ja intuitiivne, kuid osutus hilisemal vaatlusel ebapiisavaks.

Aja jooksul hakkas ilmnema, et sama näoilme võis erinevates olukordades omandada täiesti erinevaid tähendusi või jääda üldse määratlemata. Tõlgendamine ei osutunud mitte emotsiooni äratundmiseks, vaid pidevaks tõenäosuste hindamiseks.

Oluliseks muutuseks oli näo osade eraldi jälgimine. Silmad, suu ja kulmud ei moodustanud alati ühtset tervikut. Näiteks võis esineda olukordi, kus silmade liikumine viitas aktiivsusele või rahutusele, samas kui suu ja kulmud jäid neutraalseks. Sellised vastuolud muutsid varasema ühetaolise tõlgenduse ebapiisavaks.

Lisaks ilmnes, et olulist rolli mängis ka vaatleja enda kogemus. Mõned näoilmed jäid kummitama, see tähendab, et need ei olnud tingimata tugevalt väljendunud, kuid püsisid vaimse kujutisena ka pärast olukorra lõppu. See viitas sellele, et tajutud tähendus ei ole ainult objektiivne, vaid tekib ka vaatleja ja nähtava vahelises suhtes.

Seega kujunes välja uus tõlgendusmudel, kus näoilmeid ei käsitleta enam otseste emotsioonide väljendusena, vaid mitmetasandiliste, kontekstist ja vaatlejast sõltuvate signaalidena. Tõlgendamise eesmärk nihkus kindlate vastuste leidmiselt mustrite ja variatsioonide märkamisele.

3.3 Seos loominguga

Igapäevaste vaatluste käigus kujunenud tähelepanekud ei jäänud ainult analüütiliseks materjaliks, vaid hakkasid otseselt mõjutama ka fotoseeria visuaalse keele kujunemist. Vaatlusprotsessi jooksul muutus järjest olulisemaks mitte ainult see, milliseid näoilmeid märkasin, vaid ka see, kuidas ma neid ise tõlgendasin ning millisel hetkel hakkas see tõlgendus muutuma ebakindlaks.

Mida rohkem hakkasin märkama omaenda tõlgenduste ebakindlust, seda vähem oluliseks muutus emotsiooni ‘õige’ määratlemine. Selle asemel hakkas tähelepanu liikuma olukordadele, kus tähendus jäi pooleli või määratlemata. Oluliseks ei osutunud enam küsimus, mida inimene täpselt tundis, vaid hoopis see, miks teatud näoilmed jäid tõlgenduslikult lahtiseks või raskesti sõnastatavaks.

Osaliselt hakkas just selline tähelepanek suunama ka töö lõplikku visuaalset lahendust. Kui näoilme ei olnud igapäevases kogemuses alati täielikult loetav, siis ei pidanud ka fotograafiline kujutis seda tingimata olema. Sellest kujunes järk-järgult üks põhjuseid, miks hakkasin kasutama fookuse nihutamist ning osaliselt raskesti loetavat kujutamisviisi.

Nägu jäi küll kujutises keskseks elemendiks, kuid selle täielik emotsionaalne määratletavus vähenes.

Vaatlusprotsessi käigus muutus oluliseks ka ruumi mõju sellele, kuidas näoilmeid tajusin. Mida rohkem tähelepanu hakkasin pöörama keskkonnale, liikumisele ja situatsioonile, seda selgemaks muutus, et emotsionaalne tähendus ei kujunenud ainult näoilme kaudu. Tähendus tekkis erinevate elementide koosmõjus ning sõltus ka vaatleja enda kogemusest, ootustest ja tähelepanust.

Selline arusaam kandus üle ka lõplikku fotoseeriasse. Seeria ei keskendunud enam ainult näoilme kujutamisele, vaid olukordade loomisele, kus tõlgendus jäi osaliselt avatuks. Näoilme ei pidanud enam toimima otsese emotsionaalse märgina, vaid võis jääda ebakindlaks, katkendlikuks või raskesti määratletavaks.

Isiklik vaatluslik kogemus muutus seeläbi mitte ainult taustamaterjaliks, vaid üheks oluliseks lähtepunktiks kogu loomingulise protsessi kujunemisel. Vaatlemine ei toiminud enam ainult analüütilise praktikaga seotud tegevusena, vaid hakkas mõjutama otseselt ka seda, milliseid visuaalseid lahendusi kasutasin ning millisel viisil kujunes töö lõplik vorm.

Sellest tulenevalt ei kujunenud fotoseeria ainult näoilmete kujutamiseks, vaid katseks visualiseerida olukordi, kus tähendus ei avaldu kohe, vaid tekib järk-järgult vaataja ja kujutise vahelises suhtes.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli uurida näoilmete tõlgendamise ebakindlust fotograafias ning analüüsida, kuidas emotsionaalne tähendus kujuneb olukorras, kus näoilme ei ole üheselt loetav. Töö keskendus küsimusele, kas emotsioon eksisteerib kujutises objektiivselt või sünnib see vaataja ja kujutise vahelises tõlgendusprotsessis.

Töö käigus uurisin näoilmete loetavust nii teoreetilise analüüsi, fotograafilise praktika kui ka igapäevaste vaatluste kaudu. Loominguline protsess algas kontrollitud stuudiokeskkonnas läbiviidud katsetustega, mille eesmärk oli keskenduda näoilmete mikrodetailidele ja väikestele emotsionaalsetele muutustele. Protsessi käigus selgus aga, et täielikult kontrollitud keskkond ei võimaldanud luua soovitud tõlgenduslikku ebakindlust ning töö liikus edasi väliskeskkondadesse, kus keskkond ise hakkas mõjutama näoilmete tajumist ja nende tähenduse kujunemist.

Oluliseks osaks kujunes ka inimeste igapäevane vaatlemine avalikus ruumis, mille käigus ilmnes, et näoilmeid ei ole võimalik käsitleda täielikult objektiivsete või universaalsete emotsionaalsete märkidena. Tõlgendamist mõjutasid lisaks nähtavale ilmele ka kontekst, ruum, keha liikumine ning vaatleja enda kogemus ja ootused. Vaatlusprotsessi jooksul muutus järjest olulisemaks mitte emotsiooni ‘õige’ määratlemine, vaid olukorrad, kus tähendus jäi osaliselt määratlemata või tõlgenduslikult ebakindlaks.

Lõputöö tulemusena valmis viiest fotost koosnev fotoseeria „Vultus Interpretātiō“, mis keskendus näoilmete tõlgendatavuse ja emotsionaalse loetavuse ebakindluse uurimisele fotograafilises kontekstis. Lõplik seeria kujunes välja katsetuste, analüüsi ning loominguliste otsuste tulemusel. Fotode loomisel kasutasin fookuse nihutamist, mille kaudu vähendus näoilmete tavapärane loetavus ning tähelepanu suunati tõlgendamisprotsessi enda nähtavaks muutmisele. Näoilme ei toiminud seerias enam üheselt määratletava emotsionaalse märgina, vaid kujunes tõlgenduslikult avatuks ja osaliselt ebakindlaks nähtuseks.

Töö käigus jõudsin arusaamani, et näoilmete tähendus ei ole fotograafias stabiilne ega universaalne. Emotsionaalne tõlgendus kujunes pidevalt vaataja ootuste, konteksti ja visuaalsete detailide koosmõjus. Seetõttu ei toiminud nägu käesolevas töös mitte kindla emotsionaalse tõe kandjana, vaid pigem pinnana, kuhu vaataja projitseeris oma tõlgendusi ja tähendusi.

SUMMARY

Photography Series “Vultus Interpretātiō”

This thesis explored the interpretability of facial expressions in photography and examined how emotional meaning emerges in situations where facial expressions are not immediately identifiable. The work focused on the uncertainty of emotional interpretation and questioned the common assumption that facial expressions function as transparent indicators of a person’s internal emotional state.

Facial expressions are often culturally understood as visual signs that allow emotions to be recognised and interpreted intuitively. Especially within portrait photography, the face is frequently approached as a direct reflection of emotional experience. This project originated from questioning that assumption and from an interest in situations where emotional meaning becomes more unstable, ambiguous, or difficult to define.

The central research problem focused on the instability of reading emotions through photographic images. The work examined how visual perception, context, and the viewer’s interpretation influence emotional meaning and how facial expressions can become open to multiple meanings rather than functioning as fixed emotional representations.

The theoretical framework relied primarily on photographic theory concerning meaning formation and interpretation. Particular attention was given to understanding photography not only as representation, but as a space where meaning develops through interaction between image and viewer. The work approached emotional interpretation as a process that does not solely emerge from visible interpretation, but is shaped through perception, context, and subjective experience.

The practical component of the thesis followed a visual research methodology in which photographic practice functioned simultaneously as a research tool and creative process. Knowledge developed through experimentation, observation, image-making, and reflection. Early experiments focused on controlled studio conditions and facial microdetails. During the process, however, it became evident that a highly controlled environment limited interpretative complexity, leading the project toward outdoor environments and alternative visual strategies.

Daily observations of people in public spaces also formed an important part of the research process. Observing facial expressions in everyday situations revealed that

emotions are not always visually stable or immediately recognisable. The process shifted attention increasingly away from identifying emotions toward understanding uncertainty itself as a meaningful component of visual interpretation.

The final photographic series “Vultus Interpretātiō” consisted of five photographs exploring facial expressions within a similar environment. Rather than emphasizing emotional clarity, the images intentionally maintained a degree of interpretative openness. Selective focus and partially reduced readability of facial features functioned as central visual methods that challenged immediate emotional categorisation.

The results of the thesis suggested that emotional meaning in photography does not exist as a fixed visual fact but emerges through interaction between image, context, and viewer interpretation. Facial expressions cannot always be understood as transparent emotional signs. Instead, they may remain incomplete, unstable, and open in multiple readings.

The thesis demonstrated that photography can function not only as a medium for representing emotions but also as a method for examining how emotional meaning is constructed and interpreted. Through both theoretical inquiry and photographic practice, the work explored uncertainty itself as a central condition of visual understanding.

Keywords:

1. photography
2. portrait photography
3. facial expressions
4. interpretation

KASUTATUD KIRJANDUS

Balázs, B. (2010). *Early Film Theory: Visible Man and The Spirit of Film.* New York: Berghahn Books.

Barthes, R. (1980). *Camera lucida: märkmeid fotograafiast.* Lopp, N. (toim). Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus, 2015.

Ekman, P. (1973). *Darwin and Facial Expression: A Century of Research in Review.* New York: Academic Press, 11–98.

Goffman, E. (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life.* Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre.

Paul Ekman Group. (2019). Emotion Families: Part 2.

https://www.paulekman.com/blog/emotion-families-part-2/ (vaadatud 23.05.2026).

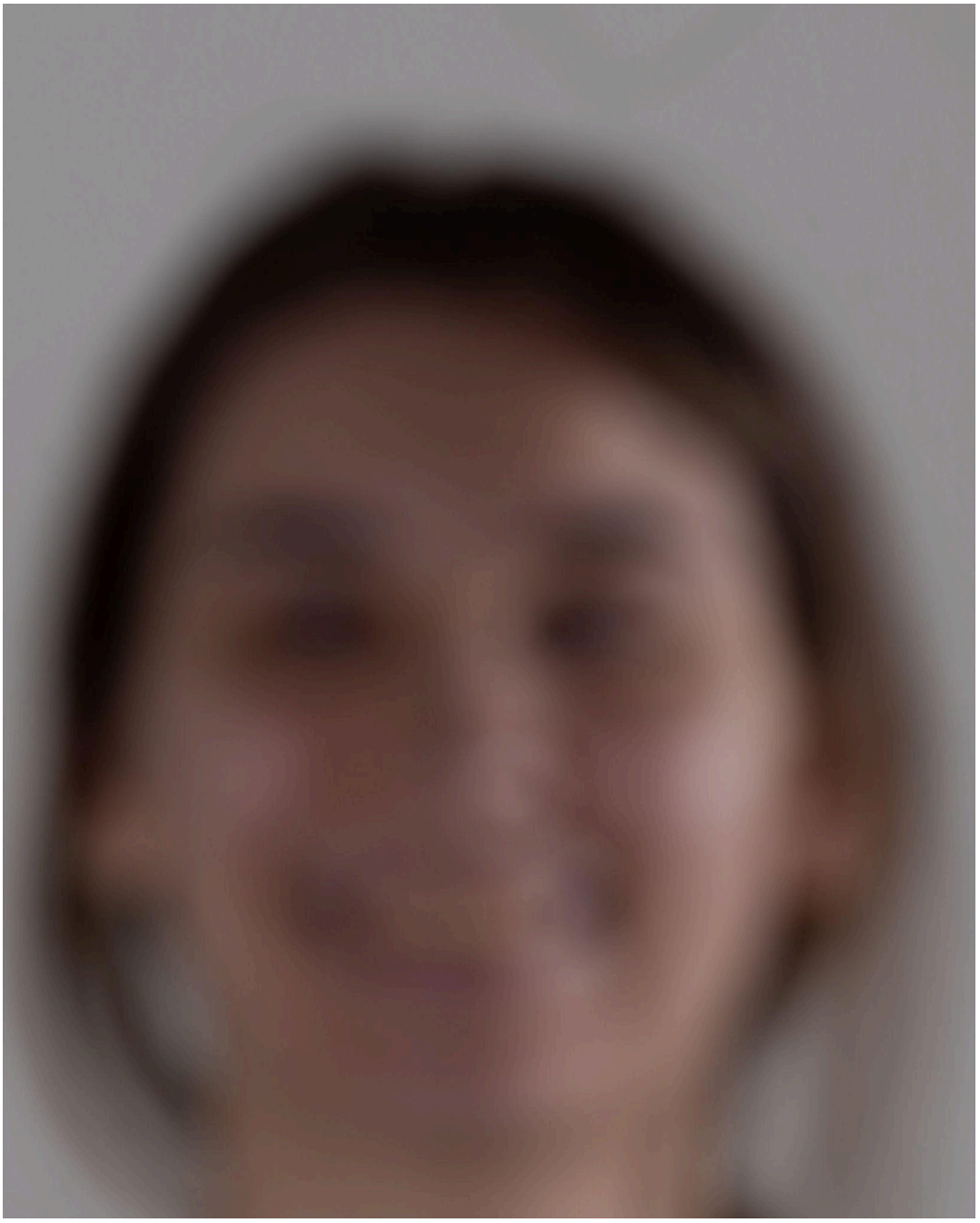
Sontag, S. (2002). Vaikuse esteetika: esseed. *Tõlgendamise vastu.* Tallinn: Kunst, 11–24.

LISAD

LISA 1. Pildistamise katsetused

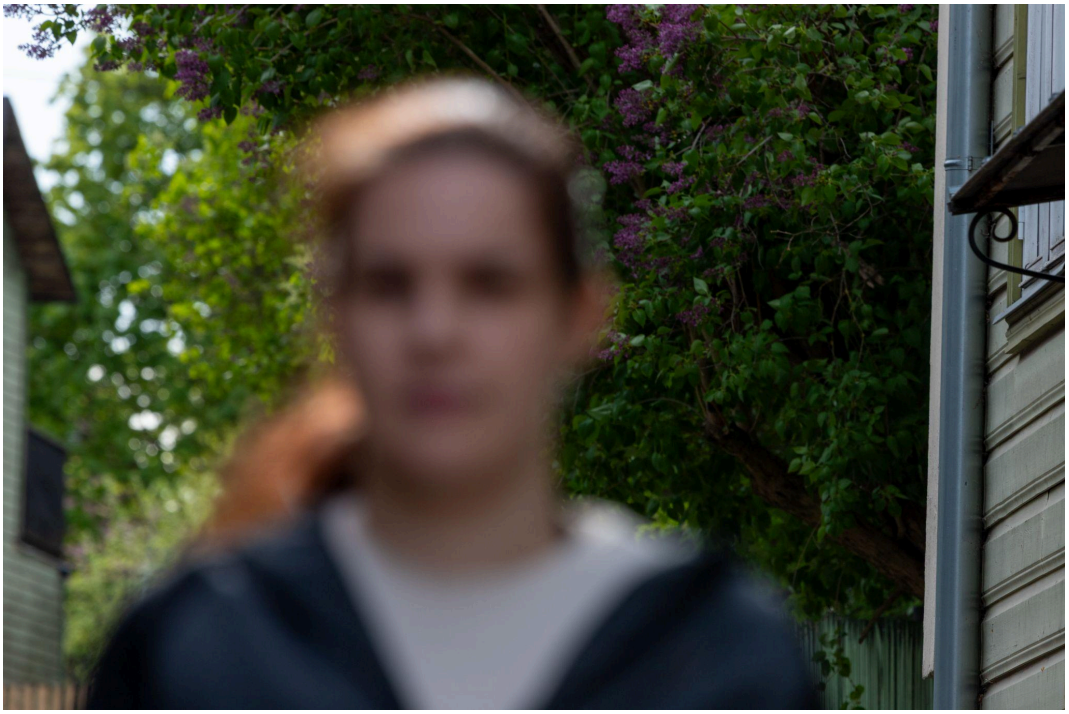
Esimene katsetamine: *punctum* peitub detailides. Karmen Nugiseks, 2026.

Teine katsetamine: Fookuse nihkumine. Karmen Nugiseks, 2026.

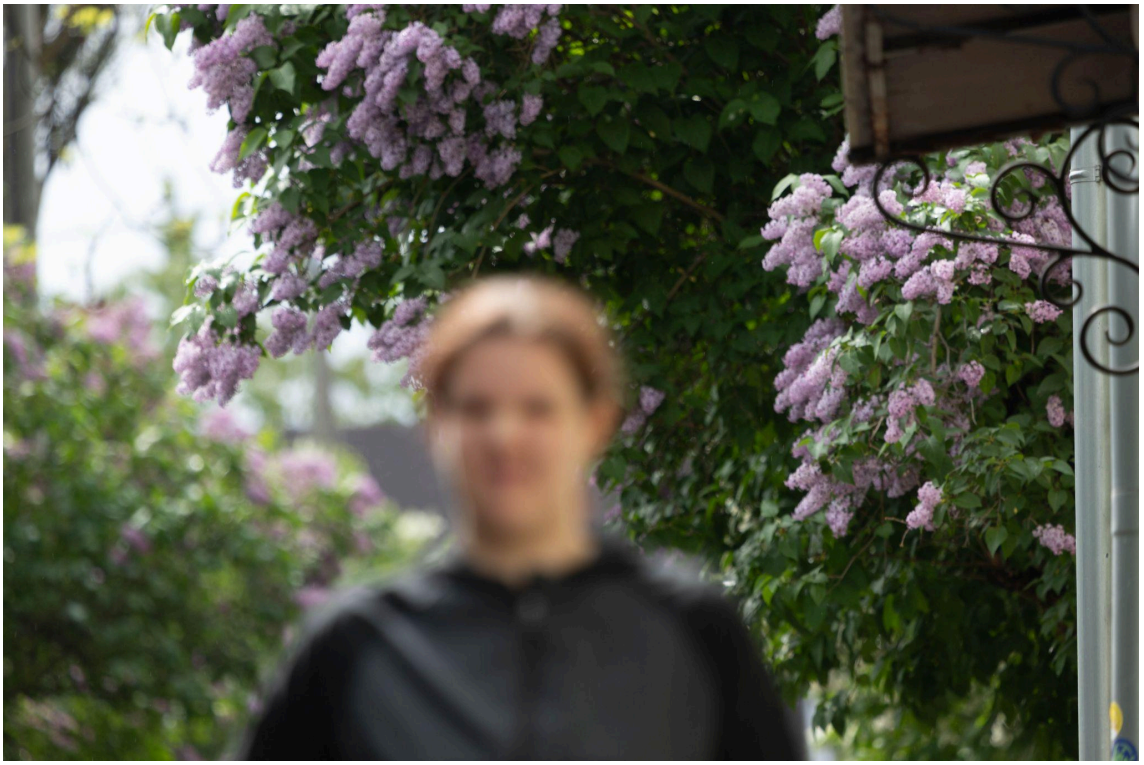

Kolmas katsetamine: topeltsäritus. Karmen Nugiseks, 2026.

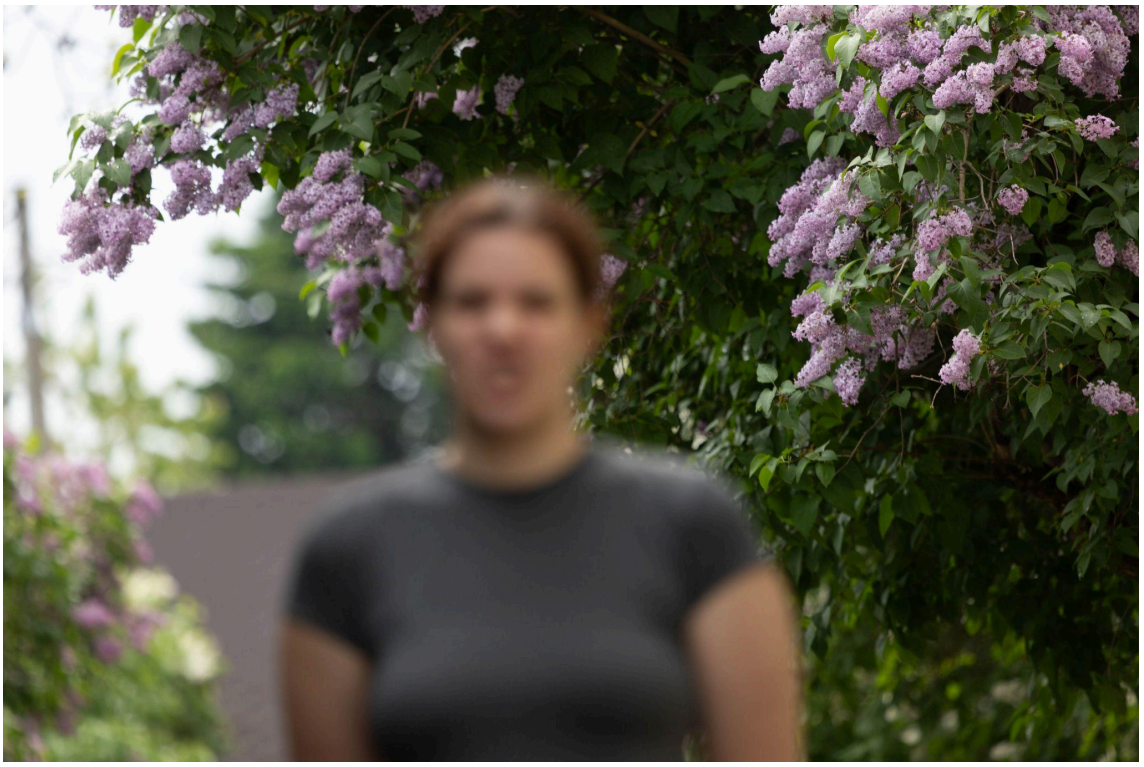

Neljas katsetamine: välitingimused. Karmen Nugiseks, 2026.

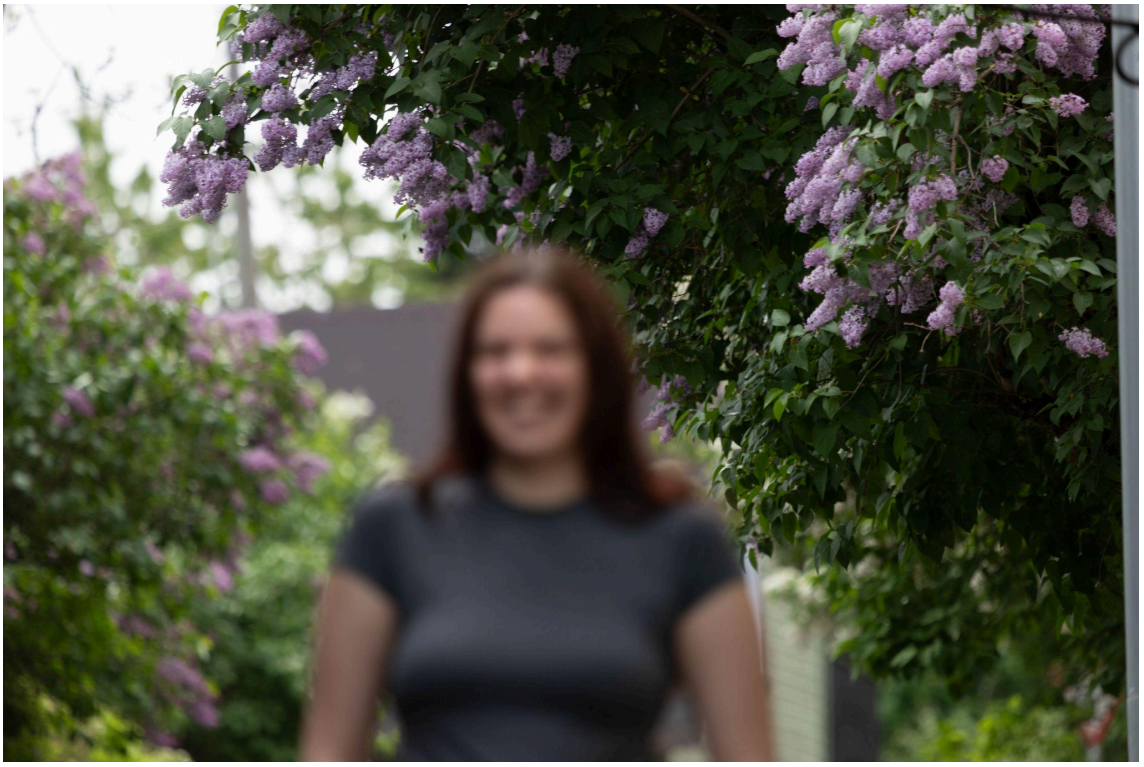
LISA 2. Fotoseeria „Vultus Interpretātiō“

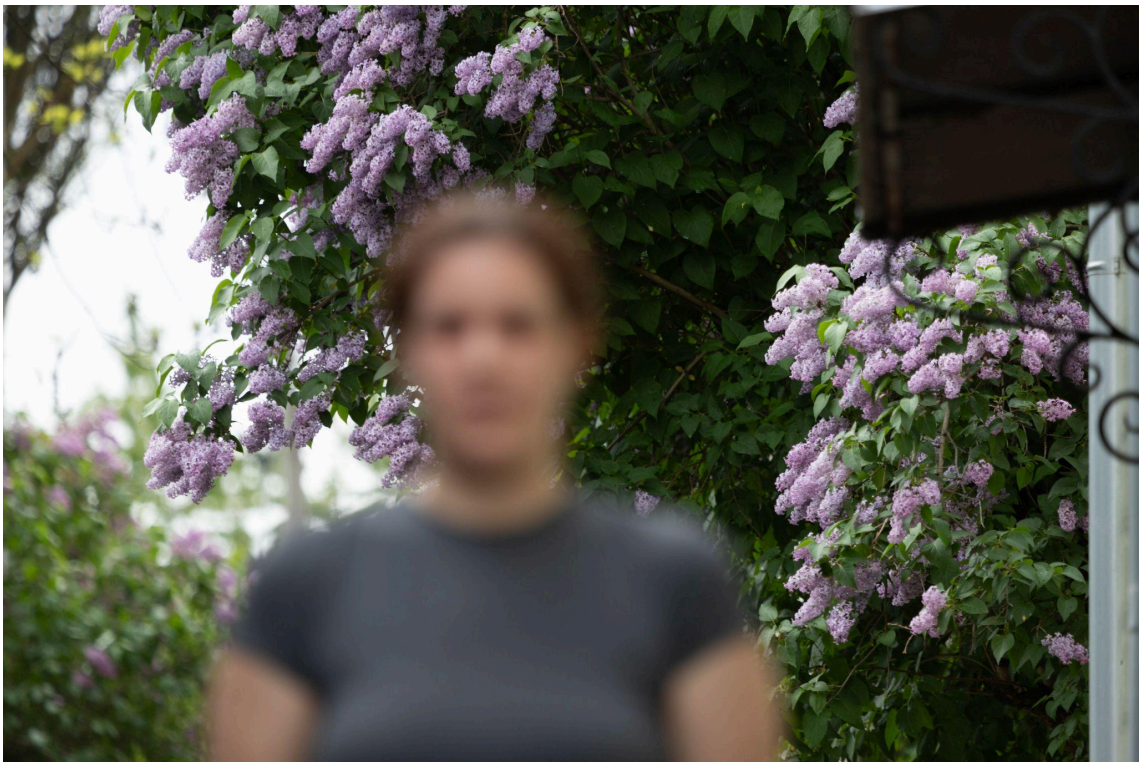
Esimene foto seerias. Karmen Nugiseks, 2026.

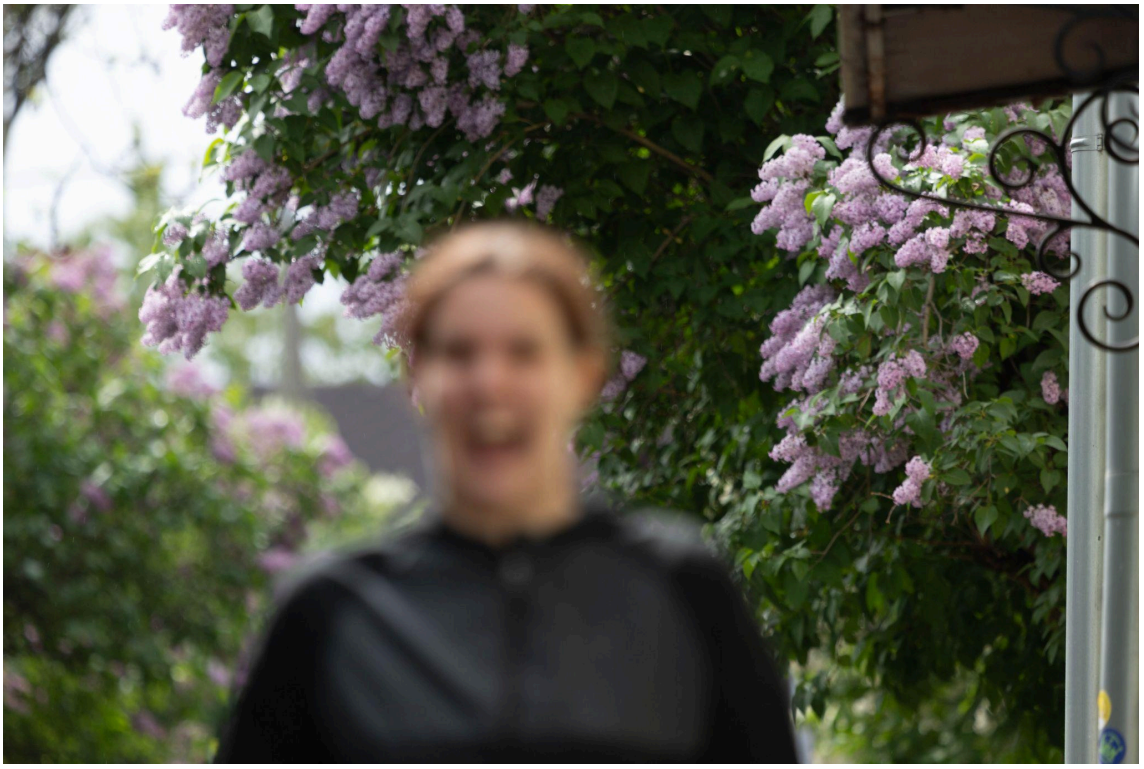
Teine foto seerias. Karmen Nugiseks, 2026.

Kolmas foto seerias. Karmen Nugiseks, 2026.

Neljas foto seerias. Karmen Nugiseks, 2026.

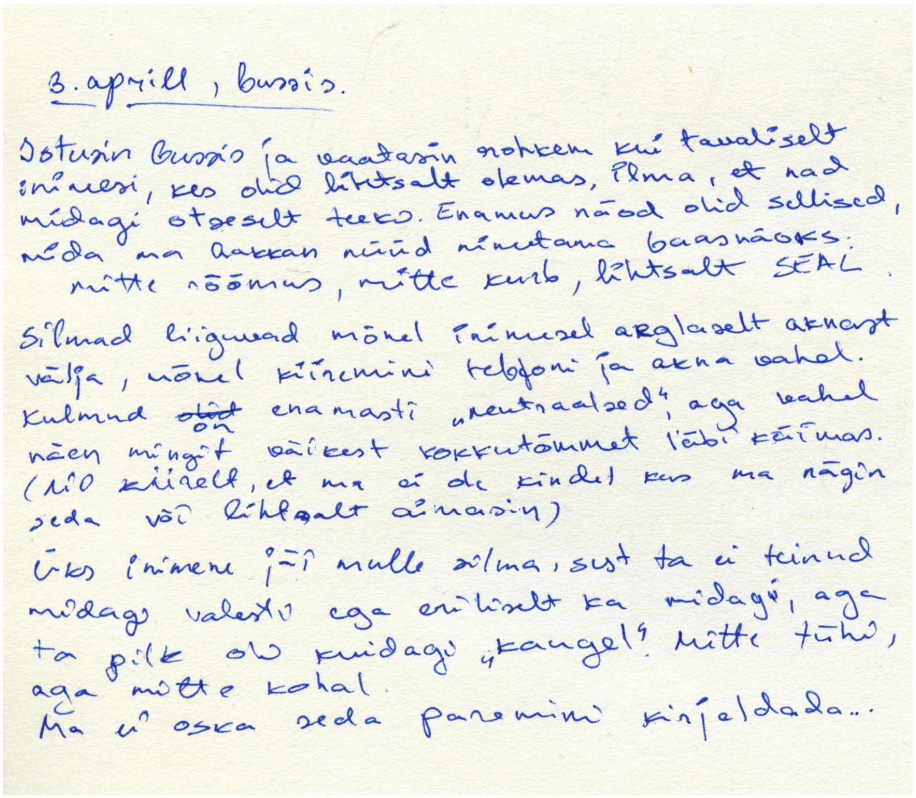

Viies foto seerias. Karmen Nugiseks, 2026.

Lõplik fotoseeria. Karmen Nugiseks, 2026.

LISA 3. Märkmiku väljavõtted

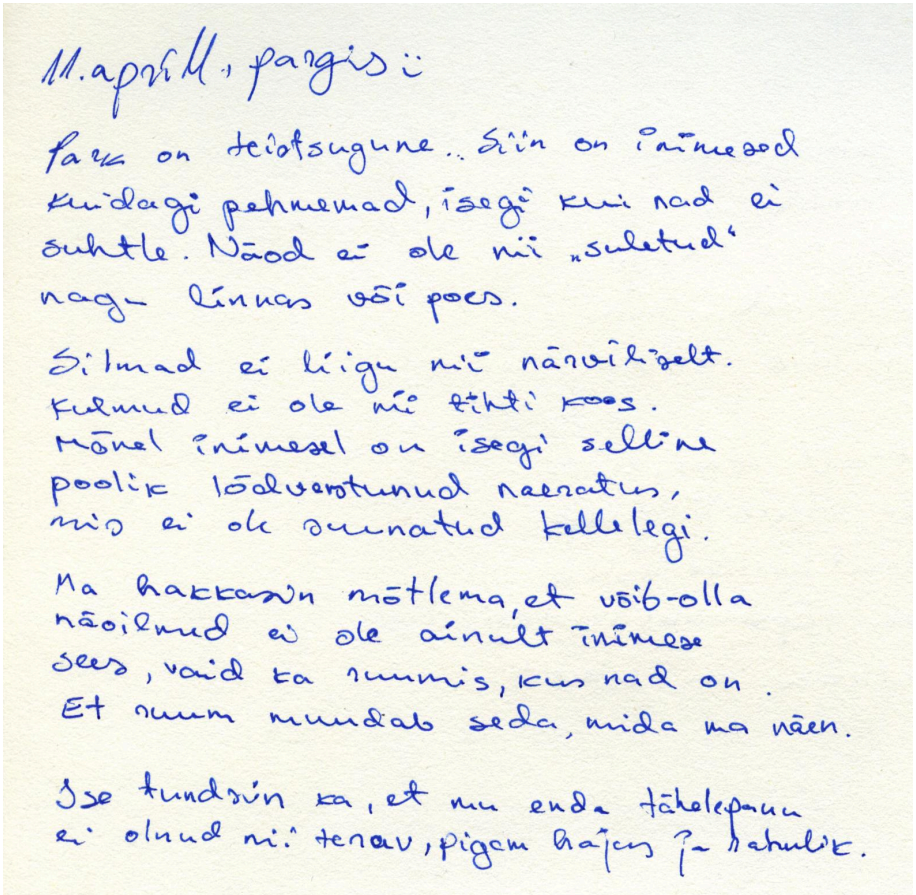

3. aprill, bussis.

Sõitsin bussis ja vaatasin rohkem kui tavaliselt inimesi, kes olid lihtsalt olemas, ilma, et nad midagi otseselt teeks. Enamus nõod olid sellised, mida ma hakkan nüüd nimetama baasnäoks: mitte nõõmus, mitte kurb, lihtsalt SEAL.

Silmad liiguvad mõnel inimesel aeglaselt aknast välja, mõnel kiiremini telefoni ja akna vahel. Kulmud ~~olid~~ on enamasti „neutraalsed", aga vahel näen mingit väikest kokkutõmmet läbi käimas. (Nii kiirelt, et ma ei oskagi kindel kas ma nägin seda või lihtsalt ainasin)

Üks inimene jäi mulle silma, sest ta ei teinud midagi valesti ega eriliselt ka midagi, aga ta pilk oli kuidagi „kaugel". Mitte tühi, aga mitte kohal.
Ma ei oska seda paremini kirjeldada...

11. aprill, Pargis:

Park on teistsugune.. Siin on inimesed kuidagi pehmemad, isegi kui nad ei suhtle. Näod ei ole nii „suletud" nagu linnas või poes.

Silmad ei liigu nii närviliselt.
Kulmud ei ole nii tihti koos.
Mõnel inimesel on isegi selline poolik lõdvestunud naeratus, mis ei ole suunatud kellelegi.

Ma hakkasin mõtlema, et võib-olla näoilmed ei ole ainult inimese sees, vaid ka ümbris, kus nad on.
Et ümbrus mõjutab seda, mida ma näen.

Ise tundsin ka, et mu enda tähelepanu ei olnud nii terav, pigem hajus ja rahulik.

15. aprill, tänaval

Kõndisin inimene, kõik sama, aga
nägu — täitsa neutraalne ..
Varem oleksin ma sellest midagi
koheselt arvanud, aga nüüd... ma
pole enam kindel, kas see üldse
tähendabki midagi.
Võibolla on see lihtsalt keha, mis
liigub, ja nägu ei pea sellele järgnema.
See mõte teeb koga veatkmise natuke
~~ka~~kergemaks, aga ka täpsemaks kuidagi?
Ma hakkan rohkem kahtlema oma esimestes
tõlgendustes.

24. aprill, bussis

Tundub, et ma hakkan tähele panema mingit
„baasolekut," mis on enamusel inimestel
sarnane. Mitte emotsioon, vaid mingi
neutraalne seisund, kus midagi ei ole
tugevalt väljendatud.
Ja selle peal on väga väikesed muutused,
mis tulevad ja lähevad üsna kiiresti.
Mõnikord ma polegi kindel, kas ma tähtin
neid või lihtsalt kujutlesin ette.
Aga see on vist osa sellest koga protsessist.
Ma tunnen, et ma ei ole enam nii ~~kindel~~ kindel,
mida ma näen, aga samas ma näen
rohkem, kui algusest.

4. mai, kolmapäev

Ostsin natuke kauem kui vaja ja vaatasin inimesi, kes sisse tulid.

Huvitav asi – sisse tulles tundub nägu tüstsugune kui siis, kui inimene juba istuma jõuab.

Nagu esimene hetk on tohtu aktiivne. Pilk otsib ringi tohtem ning ka kulmud ütlevad tohtemat.

Kui inimene maha istub, siis nagu midagi langeb ära.

Üks inimene istus täiesti üksi. Algses telefonis ⇒ siis konnaks aknast välja. See pilk polnud ei kurb ega tühi. Pigem nagu „eemal".

Ma ei tea täpselt, miks ma seda jõna järjest tohtem kasutan. Äkki osa ilmeid ei ole emotsioonid, vaid kohaloleku erinevad tingimused?